

Forfatter: Andersen, H. C.

Titel: Den gamle Gadeløgte.

Citation: Andersen, H. C.: "Den gamle Gadeløgte.", i Andersen, H. C.: *H.C. Andersens Eventyr bd. II kritisk udg. efter de originale eventyrhæfter med varianter ved Erik Dal, C. A. Reitzel*, 1990, s. 107. Onlineudgave fra Arkiv for Dansk Litteratur: <https://tekster.kb.dk/catalog/adl-texts-hcaeeventyr02val-shoot-workid72412/facsimile.pdf> (tilgået 23. april 2024)

Anvendt udgave: H.C. Andersens Eventyr bd. II kritisk udg. efter de originale eventyrhæfter med varianter ved Erik Dal

[1] Den gamle Gadeløgte.

[3] Har Du hørt Historien om den gamle Gadeløgte? Den er slet ikke saa overordentlig morsom, men man kan altid høre den een Gang. Det var saadan en skikkelig gammel Gadeløgte, som 5 i mange, mange Aar havde gjort Tjeneste, men nu skulde kasseres. Det var den sidste Aften, den sad paa Pælen og lyste der i Gaden, og den var tilmode ligesom en gammel Balletfigurantinde, som dandser den sidste Aften og veed at imorgen skal hun paa Loftet. Løgten havde saadan en Skræk for den Dag imorgen, thi da vidste den, at den skulde paa Raadstuen for første Gang og synes af Stadens xxix og tredive Mænd, om den var brugelig eller ikke brugelig. Da vilde det blive bestemt om den skulde sendes ud paa en af Broerne og lyse der, eller paa Landet i en Fabrik, maaskee gik den lige til en Jernstøber og blev smeltet om, da kunde den jo rigtigt nok blive til Alting, men det pinde den, at den ikke vidste om den da beholdt Erindringen om, 10 at den havde været Gadeløgte. -- Hvorledes det gik eller ikke, den vilde blive skilt fra Vægteren og hans Kone, hvem den betragtede ganske som sin Familie. Den blev Løgte da han blev 20 Vægter. Konen var den Gang fiin paa det, kun om Aftenen naar hun gik forbi Løgten saae hun til den, men aldrig om Dagen. Nu derimod, i de sidste Aar, da de alle tre vare blevne gamle, Vægteren, Konen og Løgten, havde Konen ogsaa pleiet den, pudset Lampen af og skjænket Tran i den. Ærlige Folk var det 25 Ægtepar, de havde ikke bedraget Løgten for een Draabe. Det var den sidste Aften i Gaden og imorgen skulde den paa Raad-

m Collin 36, 4^e f:19. 3 bl. med overtegninger, folieret 1-2-3, slutter 110, 38 deligste. Overskriften overstreget og gentaget på separat bl. f. Formodentlig trykmanuskript.

A NE 4-47 s. 1-13 (Bibl. 517).

B EP-50 s. 364-93 m. 2 ill. B² EP-54.

C SS 50-55 s. 101-08.

D EHP 2-63 s. 75-87 m. 2 ill.

1 Gadeløgte] Gadeløgte B² passim.

stuen, det var to mørke Tanker *for Løgten, og saa kan man
nok vide hvorledes den brændte. Men der gik ogsaa andre Tan-
ker igjennem den; der var saameget, den havde seet, saameget,
den havde lyst til, maaskø ligesaa meget som øde søx og tredive
Mænd,« men det sagde den ikke, for det var en skikkelig gam- 5
mel Løgte, den vilde Ingen fornærme, allermindst sin Øvrig-
hed. Den huskede saa meget, og imellem blussede Flammen op
inde i den, det var som havde den en Følelse af: »ja, man husker
ogsaa mig! der var nu den smukke unge Mand, – ja, det er man-
ge Aar siden! han kom med et Brev, det var paa rosenrødt Pa- 10
piir, saa fiint, saa fiint og med Guld-Kant, det var saa nydeligt
skrevet, det var en Damahaand; han læste det to Gange og han [5]
kyskede det og han saae op til mig med sine to Øine, de sagde
»jeg er det lykkeligste Menneske!« – Ja kun han og jeg vidste
hvad der stod i det første Brev fra Kjøresten. – Jeg husker og- 15
saa to andre Øine, det er underligt hvor man kan springe med
Tankerne! her i Gaden var en prægtig Begravelse, den unge
smukke Frue laa i Ligkisten paa den Fløiels-Ligvogn, der vare
saa mange Blomster og Krands, der lyste saa mange Fakler, at
jeg blev reent borte ved det; hele Fortouget var fuldt med Men- 20
nesker, de fulgte alle med Ligtoget, men da Faklerne var af Sy-
ne og jeg saae mig omkring, stod her endnu En ved Pælen og
græd, jeg glemmer aldrig de to Sorgens Øine, der saae ind i
mig!« – Saadan gik der mange Tanker gjennem den gamle
Gadeløgte, som iaften lyste for sidste Gang. Skildvagten, som 25
løses af, veed dog sin Efterfølger, og kan sige ham et Par Ord,
men Løgten vidste ikke sin og den kunde dog givet ham et og
andet Vink, om Regn og Rusk, om hvorvidt Maaneskinnet gik
paa Fortouget og fra hvad Kant Vinden blæste.

Paa Rendesteensbrættet stode tre, som havde fremstillet sig 30
for Løgten, idet de troede at det var den, som gav Embedet
bort; den ene af disse var et Sildehoved, for det lyser i Mørke, og
det meente at det kunde jo være en sand Tranbesparelse, om
det kom paa Løgtepælen. Den anden var et Stykke Trøske, der [6]
ogsaa skinner, og altid meer end en Klipfisk, det sagde den selv. 35
desuden var den det sidste Stykke af et Træ, som engang havde
været en Pragt for Skoven. Den tredje var en Sankt Hans Orm;
hvor den var kommet fra, begreb Løgten ikke, men Ormen var
der og lyste gjorde den ogsaa, men Trøsken og Sildehovedet

1 *for] m, hos læsefejll ACD 8 »ja] » migl. A. 21 var] vare B. 39 lyste] lyst m.
lyste A, lyse B, lyste B²; participiet i m er muligvis kun ved en fejl ændret i A.

gave Hød paa, at det var kun til visse Tider, den lyste, og at den derfor aldrig kunde tages i Betragtning.

Den gamle Løgte sagde at Ingen af dem lyste nok til at være Gadeløgte, men det troede nu ingen af dem, og da de hørte at Løgten selv ikke gav Brødet bort, sagde de, at det var meget glædeligt, thi den var da ogsaa altfor affældig til at den kunde vælge.

I det samme kom Vinden fra Gadehjørnet, den susede gennem Røghætten paa den gamle Løgte, og sagde til den: »Hvad er det for noget, jeg hører, vil Du bort imorgen? Er det den sidste Aften jeg skal træffe Dig her? Ja saa skal Du have en Present! nu lufter jeg op i din Hjernekasse, saa at Du klart og tydeligt ikke alene skal kunne huske hvad Du har hørt og set, men naar der fortælles eller læses Noget i din Nærvarrelse, saal

15 Du være saa klarhovedet, at Du ogsaa seer det!«
[7] »Ja det er grumme meget!« sagde den gamle Gadeløgte, »mange Tak! bliver jeg bare ikke støbt om!«

»Det skeer ikke endnu!« sagde Vinden, »og nu blæser jeg din Hukommelse op; kan Du faas flere Presentersom den, saa kan

20 Du have en ganske fornøielig Alderdom!«
»Bliver jeg kun ikke støbt om!« sagde Løgten, »eller kan Du da ogsaa sikre mig Hukommelsen!« –

»Gamle Løgte, vær fornuftig!« sagde Vinden, og saa blæste den. – I det samme kom Maanen frem. »Hvad giver De?«
25 spurgte Vinden.

»Jeg giver ingen Ting!« sagde den, »jeg er jo i Aftagende, og Løgterne have aldrig lyst for mig, men jeg har lyst for Løgterne.« Og saa gik Maanen bag ved Skyerna igjen, for den vilde ikke plages. Da faldt lige paa Røghætten en Vanddraabe, den var som et Tagdryp, men Draaben sagde, den kom fra de graas Skyer og var ogsaa en Present, og maaskee den allerbedste. Jeg trænger ind i Dig, saa at Du faaer den Evne, at Du i een Nat, naar Du ønsker Dig det, kan gaae over i Rust, saa Du falder heelt sammen og bliver til et Støv. Men det syntes Løgten var
35 en daarlig Present og Vinden syntes det samme; »Er der ingen [8] bedre, er der ingen bedre!« blæste den saa høit den kunde; da faldt et skinnende Stjernesknud, det lyste i en lang Stribe.

»Hvad var det?« raabte Sildehovedet, »faldt der ikke en Stjerne lige ned? jeg troer den gik i Løgteu! – Naa, søges Embe-

9 [Hvad] » mgl. A. 12, 31, 35 Present] Foræring D. 42 klart] altid klart m.
18 endnu! ... » og], » mgl. A. 19 Presenters] Foræring D. 21 »eller] » mgl. A.
22 da ogsaa] ogsaa B. 28 var] var fejl A. 33 saa Du] saa Du fejl A.

det ogsaa af saa Høitstaende, saa kunne vi gaae at lægge os!« og det gjorde det, og de Andre med; men den gamle Løgte lyste med eet saa forunderligt stærkt: »Det var en deilig Present!« sagde den. »De klare Stjerner, som jeg altid har fornøjet mig saa meget over, og som skinne saa deilige, som jeg egentlig aldrig har kunnet skinne, skjøndt det var min hele Stræben og Tragten, de have lagt Mærke til mig fattige gamle Løgte og sendt En ned med en Present til mig, der bestaaer i den Evne, at Alt hvad jeg selv husker og seer rigtig tydeligt, skal ogsaa kunne sees af dem, jeg holder af! og det er først den sande Fornøielse, for naar man ikke kan dele den med Andre, saa er den kun en halv Glæde!«

»Det er meget agtværdigt tænkt!« sagde Vinden, »men Du veed nok ikke at der hører Voxlys til. Uden at der bliver tændt et Voxlys inden i Dig, er der ingen af de Andre, der kunne see noget ved Dig. Det har Stjernerne ikke betænkt, de troe nu at Alt hvad der skinner, har i det mindste et Voxlys i sig. Men nu er jeg træt!« sagde Vinden, »nu vil jeg lægge mig!« og saa lagde den sig.

Næste Dag -- ja næste Dag kunne vi springe over; næste Aften saa laa Løgten i Lænestol, og hvor --? Hos den gamle Vægter. Han havde af »de sex og tredive Mænd« udbudet sig for sin lange tro Tjeneste, at maatte beholde den gamle Løgte; de løe af ham da han bad og saa gav de ham den, og nu laa Løgten i Lænestol tæt ved den varme Kakkellov, og det var ordentligt ligesom den var blevet større derved, den fyldte næsten hele Stolen. Og de gamle Folk sad alt ved Aftensmaden og kastede milde Øine hen til den gamle Løgte, som de gjerne havde givet Plads ved Bordet med. Det var jo rigtig nok i en Kjølder de boede, to Alen nede i Jorden; man maatte gennem en brolagt Forstue for at komme ind i Stuen, men luunt var her, for der var Klædeslister for Døren; reent og net saae her ud; Gardiner om Sengestedet, og over de smaa Vinduer, hvor der oppe paa Karmen stode to underlige Urtepotter; Matros Christian havde bragt dem hjem fra Ostindien eller Vestindien, det var af Leertøj to Elephanter, hvis Ryg manglede, men i dennes Sted blomstrede der ud af Jorden, som var lagt deri, i den ene den deiligste Parløg, det var de gamle Folks Kjøkkenhave, og i den anden en stor blomstrende Geranium, det var deres Blomster-

1 at] hen af B. 2, 3 Present] Forering D. 5 deilige] deiligt B. -- egentlig] egentlig D. 20 næste] næsten fysi A. 26 blevet] bleven D. 27 sad] sadt B-C, sad D. 34 stode] stod B.

have. Paa Væggen hang et stort kuleært Billed, med »Kongres-
[10] sen i Wien,« der havde de alle Konger og Keisere paa engang! -
Et bornholmsk Uhr med tunge Blylodder gik »tik! tak!« og al-
tid for gesvindt, men det var bedre end at det skulde gaae for
5 langsomt, sagde de gamle Folk. De spiste deres Aftensmad, og
den gamle Gadsløgte laa som sagt i Lænestolen læt ved den
varme Kakkellovn. Det var for Løgten, som om der var vendt op
og ned paa hele Verden. - Men da den gamle Vægter saae paa
den og talte om hvad de to havde oplevet med hinanden, i Regn
10 og i Busk, i de klare, korte Sommernætter og naar Sneen fygede
saa det var godt at komme i Kjælderskuret, da var Alt igjen i
Orden for den gamle Løgte, den saae det, som om det var end-
nu, jo, Vinder havde rigtignok godt lyst op inde i den. -

De vare saa flittige og saa finke, de gamle Folk, ingen Time
15 blev reent døset hen; Søndag Eftermiddag kom der en eller an-
den Bog frem, helst en Reisebeskrivelse, og den gamle Mand
læste høit om Afrika, om de store Skove og Elephanterne, som
der gik vilde omkring, og den gamle Kone hørte saadan efter og
skottede saa hen til Leer-Elephanterne der vare Urtepotter! -
20 »Jeg kan næsten tænke mig det!« sagde hun. Og Løgten ønske-
de saa inderligt at der var et Voxlys at tænde og sætte inden i
[14] den, saa skulde hun grangivelig see Alt, saaledes som Løgten
saa det, de høje Træer, de tætte Grens slyngede i hverandre,
de nøgne sorte Mennesker til Hest og hele Skarer af Elephanter,
25 som med deres brede Fødder knuste Rør og Buske.

»Hvad kan alle mine Evner hjælpe, naar der ingen Voxlys er!«
sukkede Løgten, »de har kun Tran og Tællelys, og det er ikke
nok!« -

En Dag kom der et heelt Bundt Voxlysstumper i Kjælderen,
30 de største Stykker bleve brændte og de mindre brugte den gamle
Kone til at voxø sin Traad med naar hun syede; Voxlys var der,
men de faldt ikke paa at sætte et lille Stykke i Løgten.

»Her staaer jeg med mine sjældne Evner!« sagde Løgten,
»jeg har Alt inden i mig, men jeg kan ikke dele med Dem! De
35 veed ikke, at jeg kan forvandle de hvide Vægge til de deiligste
Tapeter, til rige Skove, til Alt hvad De ville ønske sig! - De
veed det ikke!«

Løgten stod iøvrigt skuret og net i en Krog hvor den altid
faldt i Øinene; Folk sagde rigtig nok at den var et Skrumpel,
40 men det brød de Gamle sig ikke om, de holdt af Løgten.

4 gesvindt] hurtigt D. 21 voxø] væxe D. 24 Dem] dem C, men to lin. senere
De C.

En Dag, det var den gamle Vægters Gøburtssdag, kom den gamle Kone hen til Løgten, smilode saa smaat og sagde: »Jeg vil illuminere for ham!« og Løgten knagede i Blikhatten, thi den tænkte: »nu gaar Lyset op for dem!« men der kom Tran (12) og ingen Voxlys, den brændte hele Aftenen, men vidste nu at den Gave, Stjernerne havde givet den, den bedste Gave af Alle, blev en død Skat for dette Liv. Da drømte den, – og naar man har slige Evner, kan man nok drømme, – at de gamle Folk vare døde, og at den selv var kommen til en Jernstøber og skulde smeltes om, den var ligesaa angst som da den skulde paa Raad- 10 stuen og synes af de »sex og tredive Mænd,« men skjøndt den havde Evnen at kunne falde sammen i Rust og Støv, naar den ønskede sig det, saa gjorde den det dog ikke, og saa kom den i Smeltovnen, og blev til den deiligste Jernlysestage, hvori Nogen vilde sætte et Voxlys; den havde Form af en Engel, der bar en 15 Bouquet og midt i Bouquetten blev Voxlyset sat og Stagen fik Plads paa et grønt Skrivebord, og Værelset var saa hyggeligt, der stode mange Bøger, der hang deilige Billeder, det var hos en Digter, og Alt hvad han tænkte og skrev, det rullede op rundt omkring, Stuen blev til dybe mørke Skove, til solbelyste Enge, 20 hvor Storcken gik og spankede, og til Skibsdækket højt paa det svalmende Hav! –

»Hvilke Evner jeg har!« sagde den gamle Løgte idet den vaagnede. »Næsten kunde jeg længes efter at smeltes om! – dog nei, det maa ikke skee saalænge de gamle Folk leve! De hold 13 de af mig for min Persons Skyld! Jeg er dem jo, som i Barns Sted og de have skuret mig og de have givet mig Tran! og jeg har det ligesaa godt, som »Kongressens«, der er saadant noget fornemt noget!«

Og fra den Tid havde den mere indvortes Ro, og det fortjente 30 den skikkelige gamle Gadeløgte.

2 smilede] smilede B. 9 kommen] kommet B-C, kommen D. 10 *Raadstuen] Raadstuen A kan være trykfejl eller afspejle en svæters københavnske udtale, men kan også have stået i ms. som en fynsk mindelse; Raadstuen B. 18 stode] stod B. 23 noget fornemt noget] Noget fornemt noget C, noget fornemt Noget D.